

PROFESOR UMBERTO GIROMETTA 16. 7. 1883. - 27. 4. 1939.

UDK: 5-05Girometta,U.
338.48:796.525(497.5Dalmacija)“1918/1940”
Primljeno: 13. XI. 2013.
Pregledni rad

Dr. sc. JASENKA KRANJČEVIĆ
Institut za turizam
Vrhovec 5
10000 Zagreb, HR

Člankom se želi pridonijeti upotpunjavanju biografije splitskog profesora Umberta Giromette (1883. - 1939.). Premda je Girometta ponajprije poznat kao prirodoslovac, u članku se želi rasvijetliti njegova uloga u razvoju planinarstva i planinarskog turizma u Dalmaciji. Prilaže se popis njegovih radova koji su sačuvani u Gradskoj knjižnici Marko Marulić u Splitu, Sveučilišnoj knjižnici u Splitu, Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, Znanstvenoj knjižnici u Zadru i Hrvatskome planinarskom društvu u Zagrebu. Također se prilaže popis članaka u časopisu 'Novo doba' koji je izlazio u Splitu.

Ključne riječi: Umberto Girometta, turizam, planinarstvo, Dalmacija, Mosor, Biokovo

Umberto Girometta rođen je Splitu 16. srpnja 1883. godine.¹ Nakon završene srednje škole u Splitu upisao je studij prirodopisa u Beču, koji je završio 1908. Studijski boravak u Beču te brojni kontakti nesumnjivo su utjecali na razvoj njegove sklonosti prema prirodi, ali mu i pružili širinu sagledavanja prirode i njezine prezentacije. Girometta se nakon završenog studija 1908. zaposlio na Realnoj gimnaziji u Splitu, gdje je proveo cijeli svoj radni vijek. Preda-

vao je fiziku, geografiju i prirodopis. Posebna njegova edukativna uloga među mladima bila je razvijanje interesa prema planinarstvu i speleologiji (slika 1).

Umberto Girometta je, osim što je pisao priručnike za nastavu, objavljivao i brojne članke o svojim istraživanjima ili putovanjima, u različitim časopisima: *Hrvatski planinar*, *Novo doba*, *Novi list*, *Ribar*, *Jadranska straža*, *Jugoslavija*, *Jadranski dnevnik*, *Jugoslavenski turizam*, *Novosti*, *Glasnik geografskog društva* (Beograd) i drugima.

Umberto Girometta bio je suosnivač različitih društva. Najpoznatiji je podatak da je Girometta suosnivač, upravitelj i kustos Gradskog prirodoslovnog muzeja u Splitu, od 1924. do iznenadne smrti.² Nadalje, Girometta je suosnivač dvaju planinarskih društava u Dalmaciji, poput ogranaka Hrvatskog planinarskog društva, HPD-a *Mosor* i HPD-a *Biokovo*. Na njegov poticaj, u suradnji sa R. Bujasom, u Splitu je godine 1927. osnovana Sekcija za istraživanje kraških pojava, danas Speleološki odsjek HPD-a *Mosor*. S Jurjem Božičevićem suosnivač je i *Foto kluba Split*, osnovanog 26. travnja 1911.

Budući da je u spilji Vranjači pod Mosorom (1913. - 1914.) pronašao dotad nepoznatu vrstu pauka, koja je po njemu i nazvana (*Stalita Giromettai*), svrstava se među pionire entomoloških istraživanja u Hrvatskoj. Svoje spoznaje i doživljaje s brojnih planinarskih putovanja po Hrvatskoj želio je podijeliti sa širom javnosti pa je držao brojna predavanja. U Planinarskom društvu zabilježena su njegova predavanja o morskim životinjama, geološkoj građi planina itd.

Umro je u Splitu 27. 4. 1939. šecujući po Marjanu, koji je toliko volio.

POČETCI RAZVOJA PLANINARSKOG TURIZMA U DALMACIJI

Organizirano planinarstvo na prostoru Hrvatske javlja se krajem 19. stoljeća, prema uzoru na europska planinarska društva. Hrvatsko planinarsko društvo osnovano je u Zagrebu još 15. listopada 1874. U Pazinu je 1896. osnovano Istarsko planinarsko društvo (*Società alpina dell' Istria*). Na prostoru Dalmacije prvo je takvo društvo, Planinarsko-turističko društvo *Liburnia*, osnovano 24. srpnja 1899. u Zadru.³ Planinarsko-turističko društvo *Mosor* u Poljicima osnovano je 1908., sa središtem u Sitnu Gornjem. Ta dva društva (zadarsko i poljičko) spojila su se u Splitu 1925. u jedno, pod nazivom Primorsko planinarsko društvo *Dinara* u Splitu, ali tek od 1925. godine Hrvatsko planinarsko društvo *Mosor* u Splitu djeluje organizirano, kao podružnica središnjice Hrvatskoga planinarskog društva u Zagrebu. Aktivnosti planinara redovito se objavljuju u mjesečnom glasilu društva *Hrvatski planinar*, od 1898.

Još prije osnivanja Hrvatskoga planinarskog društva austrijski matematičar i geodet Johannes Frischauf (popularizator astronomije, biologije, turizma i planinarstva) od 1868. godine sustavno je obilazio i opisivao planine u Hrvatskoj, Crnoj Gori i Sloveniji. Zanimljivo je da se Frischauf još u proljeće 1874., pri usponu na Klek, sastao s Vladimirom Mažuranićem i Budom Budisavljevićem. On ih je poticao na osnivanje hrvatskoga planinarskog društva. Kao strastveni hodač, Frischauf je propješačio put od Rijeke do Crikvenice, odnosno Selca. Taj je put detaljno opisao,⁴ hvaleći pritom ljepotu krajolika, morskih uvala i plaža, blizinu golemih šuma Gorskog kotara. Isticao je prednost tog područja sa zdravstvenog aspekta jer se ondje miješaju struje morskoga zraka s planinskim, čemu je onodobna medicina pridavala veliko značenje za oporavak i liječenje.

Gledajući općenito, može se zaključiti da je literature o putovanju po Dalmaciji bilo relativno malo. Najpoznatije je djelo Alberta Fortisa *Viaggio in Dalmazia* iz 1774. (prevedeno i objavljeno 1984.).⁵ Za promociju i razvoj planinarstva na Biokovu često se navodi izlet saskoga kralja Fridrika Augusta,⁶ koji je sa svitom, između ostalih planina, pohodio i Biokovo, godine 1838. Tekst o posjetu saskog kralja ilirskim zemljama objavljen je na talijanskom još 1839., ali na hrvatskom jeziku objavljen je tek 1901., u *Hrvatskom planinaru*. Tu je zatim i vodič *Führer durch Dalmatien*,⁷ iz 1899., Reinharda Petermanna, u kojem se između ostalog opisuje i put od Imotskog preko Biokova do Makarske.

Sve to ukazuje da se zadovoljavanje strasti planinara prema prirodi nije ograničavalo samo na obilazak Alpa već se zanimanje širilo i na područje Hrvatske i Dalmacije. Većina turista koji su putovali po Dalmaciji, planinama se uglavnom divila iz parobroda, no ljepote krajolika budile su zanimanje za posjećivanje. Pritom se mora imati na umu da je svaki izlet bio avantura. Staze nisu bile obilježene i planine nisu pružale prikladan smještaj. Pritom je na istočnoj obali Jadrana iznimka bila Učka, do koje se relativno lako moglo doći iz Opatije ili Rijeke. Na Učki je još 1897. izgrađeno sklonište - odmorište prema projektu arhitekta Friedricha Sigmundta (projektant Društva južnih željeznica) u suradnji sa F. Wilhelmom.⁸

Promociji planina Dalmacije u prvom je desetljeću 20. stoljeća pridonio srednjoškolski profesor i planinar iz Münchena Maximilian Kleiber, koji je često obilazio naše planine, a svoje izlete publicirao u njemačkom časopisu *Adria*. On se još prije Prvoga svjetskog rata popeo na teško pristupačan i go-

rostasan Velebit. Na Biokovo se popeo 1903. i 1910., a na Debelo brdo na Mosoru 1909. godine.⁹

Kako je Planinarsko društvo *Liburnia* iz Zadra prostorno bilo vezano uz Dalmaciju, razumljivo je da je iskazivalo najveće zanimanje za razvoj planinarstva u Dalmaciji. To je podrazumijevalo propagiranje putova i izdavanje monografija. Tako je društvo 1908. objavilo monografiju o Mosoru s crtežima Alfonza Pavića (ali bez karte!).¹⁰ Društvo je od prihoda prodaje monografije željelo započeti gradnju planinarskog doma na Mosoru, no ubrzo je počeo Prvi svjetski rat te je ideja ostala samo na papiru. Od inozemnih stručnjaka geolog dr. Fritz Kerner,¹¹ iz Državnoga geološkog zavoda u Beču, proučavao je Mosor s geološkog aspekta te objavio knjigu o Mosoru, a opisao je i spilju Vranjaču, godine 1904. Vranjaču je inače prvi opisao don Luka Jelić iz društva *Liburnia*.¹² O geologiji Dalmacije pisao je dr. Rikard Schubert 1909.,¹³ *Geologija Dalmacije*, Matica dalmatinska, Zadar, 1909.

Čitajući dostupne planinarske opise, može se zaključiti da su u vrijeme kad nije bilo organizirane turističke promidžbe, planinari bili najinformativniji o prirodnim zanimljivostima Dalmacije. U tom je smislu uloga planinara bila pionirska i značajna ne smo za razvitak turizma nego i za suvremeno poznavanje Dalmacije.

Reklamiranje turizma¹⁴ u to se vrijeme ponajprije svodilo na prezentiranje arheologije i spomenika kulture (kulturna dobra), uz zemljopisne i planinarske članke. Taj je način promidžbe karakterističan za početke razvoja turizma, iako su se već pojavljivale reklame koje su naglasak stavljale na kvalitetu smještaja i provođenje aktivnog odmora.

UMBERTO GIROMETTA I PLANINARSKI TURIZAM U DALMACIJI

Na prostoru Hrvatske planinarstvo se s turizmom intenzivnije počelo povezivati između dva svjetska rata, prema uzoru na Austriju, Njemačku i Švicarsku. Uvidalo se da je planinarstvo poseban oblik turizma, jer u sebi sadrži rekreativno-zdravstvene i turističke elemente.

Umberto Girometta je godine 1927. izabran za dopredsjednika HPD-a *Mosor* (osnovano 1925.). Istodobno je obnašao dužnost pročelnika Izletne sekcije i Sekcije za istraživanje kraških pojava (poslije Speleološko društvo). Na trećoj glavnoj godišnjoj skupštini, 20. ožujka 1928. godine, izabran je za

predsjednika HPD-a *Mosor* i tu je dužnost s velikim uspjehom obnašao do svoje iznenadne smrti 1939. Kao predsjednik *Mosora* poticao je na osnivanje planinarskog društva *Biokovo* u Makarskoj, koje je osnovano 1929.

Giromettinim zalaganjem pokrenuta je izgradnja planinarskih domova i skloništa. Tako su na prostoru Primorske banovine zahvaljujući njemu (izuzmu li se Vlašić, Prenj i Čvrstica) do 1939. izgrađeni¹⁵: Dom kraljice Marije na Mosoru (20 kreveta), 1931., sklonište pod Kunjevodom (8 kreveta), sklonište na Vidovoj gori na otoku Braču (8 kreveta), 1937., Aleksandrov dom na Vošcu (18 kreveta), 1934., dom na Vagnju (16 kreveta), 1934., sklonište na Kamešnici te sklonište na Cincar planini (4 kreveta). Pritom se mora imati na umu da je za gradnju tih građevina trebalo odabrati lokaciju, osigurati transport građenog materijala (a nije bilo kvalitetnih putova), dovoljne količine vode za gradnju, a trebalo je dopremiti i hranu za izvođače, itd.

Kao pročelnik Izletne sekcije organizirao je brojne planinarske izlete po Mosoru, Biokovu, Velebitu, Braču, Hvaru i zapadnohercegovačkim planinama. Osim što je organizirao izlete sudjelovao je u trasiranju planinarskih staza i njihovu obilježavanju.

Kao gimnazijski profesor Girometta je kod mladih želio probuditi zanimanje za planinarenje i speleološke aktivnosti. Kao poligon za vježbalište đaci su čak koristili pročelje Realne gimnazije u Splitu (slika 2).

Kao prirodoslovac imao je izniman osjećaj za prepoznavanje i opisivanje prirodnih atrakcija koje su mogle privući turiste, posebno spilja i planina. Značajan prinos propagandi planinarstva i planinarskog turizma postigao je izdavanjem brojnih članka i brošura. Tako se ističu: *Planinarstvo u krasu*, 1922., *Za unapređenje turizma u Dalmaciji*, 1927., *Kako školska mladež da pridonosi unapređenju turizma u Dalmaciji*, 1927., *Vranjača nova turistička atrakcija splitske okolice*, 1930., *Turizam Biokovskog područja sa visina i dubina*, 1934., *Ljepote otoka Brača*, 1936. i dr. Zanimljiv je članak naslovljen *Turizam Biokovskog područja*,¹⁶ u kojem Biokovo naziva *specifičnom atrakcijom* jer stvara *silni kontrast između strogih visoko planinskih oblika i nježnih obalnih*. Osim što je opisivao ljepote Biokova, u članku opisuje mogućnosti pristupa Biokovu s različitih strana (koje su staze obilježene, a koje nisu) te je taj tekst neka vrsta turističkog vodiča koji ukazuje na različite oblike korištenja Biokova (planinarenje, alpinističko penjanje, speleologija) i povezivanje s morskim turizmom u Makarskoj.

Osim što je opisivao izlete, pisao je o meteorologiji, potresima, ribarstvu, a kao strastveni zaštitar okoliša upozoravao je na uništavanje dalmatinske prirode.

Svoje impresije s putovanja želio je zabilježiti onovremenim fotoaparatom, koji je svugdje nosio sa sobom, a fotografije objavljivao u časopisima (slika 3).

Ipak, najveći broj njegovih članaka odnosi se na proučavanje geološke građe te flore i faune planina u Dalmaciji. Najponosniji je bio na svoje istraživanje o spilji Vranjači.

ZAKLJUČAK

Profesor Umberto Girometta bio je gimnazijski profesor prirodoslovlja (u pravom smislu riječi), ali i geolog, speleolog, planinar, fotograf, meteorolog, zaštitar okoliša, zoolog, geolog te promicatelj razvoja turizma u Dalmaciji. Između dva svjetska rata sve se više uviđalo kako je potrebno povezivati planinarstvo i turizam na Jadranu. Turista na Jadranu bilo je sve više i sve se više uviđalo kako je potrebno obogatiti turističku ponudu. Planine u zaleđu bile su kao stvorene za dodatnu turističku ponudu.

Izrađujući popis Giromettinih radova, odnosno pretražujući knjižnice u Zagrebu, Zadru i Splitu, vidljivo je da je njegov prinos prepoznavanju i opisivanju prirodnih turističkih potencijala Dalmacije nepravedno zanemaren. Najčešće je objavljivao u splitskom dnevniku *Novo doba*, jer je svoje sugrađane htio upoznati s prirodnim ljepotama okolice, te istodobno pobuditi želju za obilazak prirodnih turističkih atrakcija. U *Novom dobu* Girometta je objavio više od 40 članaka. U časopisu *Hrvatski planinar* objavio je 31 članak te 14 prekrasnih fotografija. Pritom se ne računaju crteži spilja po Dalmaciji.

Zanimljivo je da je u povodu održavanja Kongresa jugoslavenskih inženjera i arhitekata u Splitu 1923. izdana monografija *Dalmacija*, u kojoj je Girometta napisao članak o geologiji Dalmacije.

O važnosti, značenju i mogućnosti povezivanja planinarstva i turizma između dva svjetska rata govore i podatci da se željelo zakonski regulirati odnos između planinarstva i turizma;¹⁷ to je i vrijeme kada se planinarstvo počelo shvaćati kao poseban oblik turizma. Sredinom dvadesetih godina prošlog stoljeća odlukom tadašnjeg ministarstva prometa Željeznice su počele davati povlastice planinarima prilikom korištenja željezničkog prometa za organizirane izlete. Također, u proračunu ministarstava osiguravala su se sredstva za gradnju planinarskih domova, izgradnju planinarskih staza te tiskanje promidžbenih materijala.

Ovim člankom ne žele se zanemariti zasluge ostalih planinara, koji su također pridonijeli razvoju planinarskog turizma na području Dalmacije, kakvi su, primjerice, L. Golf, Đ. Pany¹⁸, Verka Škurla Ilijić¹⁹, V. Marion, dr. I. Sisarić, J. Pasarić²⁰, dr. V. Kušan, I. Rubić²¹, I. Krajač, A. Margetić²², V. Marion, Prebeg²³, V. Pravidur²⁴, R. Simonović²⁵, S. Vrdoljak²⁶ i drugi. Nakana nam je bila rasvijetliti značenje i prinos splitskog profesora Umberta Giromette u razvoju planinarskog turizma u Dalmaciji.

ČLANCI OBJAVLJENI U ČASOPISIMA: *Novo doba*, *Jadranska straža*, *Jugoslavenski turizam* i *Jadranski dnevnik*, prema popisu Tonka Šoljana iz 1939. godine:²⁷

1. Umberto Girometta: *Troglobijska špiljska fauna*. Novo doba, Split 15. VI. 1922.
2. Umberto Girometta: *Sa splitskom Stegom po mučkoj krajini*. Novo doba, Split 18. i 19. I. 1923.
3. Umberto Girometta: *Splitski Steg po tužnoj Zagori*. Novo doba, Split 23. II. 1923.
4. Umberto Girometta: *O svjetlucanju mora*. Novo doba, Split 15. III. 1923.
5. Umberto Girometta: *Grapčeva šilja na otoku Hvaru*. Novo doba, Split 30. V. 1923.
6. Umberto Girometta: *O potresima*. Novo doba, Split 5. II. 1924.
7. Umberto Girometta: *Još o potresima u Dalmaciji*. Novo doba, Split od 22. II. 1924.
8. Umberto Girometta: *Vranjača*. Novo doba, Split 6. i 7. III. 1926.
9. Umberto Girometta: *Otrovne životinje*. Novo doba, Split 21. IV. 1927.
10. Umberto Girometta: *Preko Troglava na Steretinu i Golju planinu*. Novo doba, Split 9. VII. 1927.
11. Umberto Girometta: *Splitski planinari na Cincar-planini*. Novo doba, Split 27. VIII. 1927.
12. Umberto Girometta: *O markaciji planinskih oputina u primorskom kršu*. Novo doba, Split 10. IX. 1927.
13. Umberto Girometta: *O morskom planktonu – predavanje*. Novo doba, Split 3. X. 1927.
14. Umberto Girometta: *HPD Mosor pred gradnjom svog doma i centralnom Mosoru*. Novo doba, Split 19. XI. 1927.

15. Umberto Girometta: *Planinarski pabirci*. Novo doba, Split 16. i 24. XII. 1927.
16. Umberto Girometta: *Za unapređenje turizma u Dalmaciji*. Novo doba, Split 24. XII. 1927.
17. Umberto Girometta: *Planinarski pabirci*. Novo doba, Split, 10. i 21. I., te 25. II. i 3. III. 1928.
18. Umberto Girometta: *Po bilu Kozjaka planine*. Novo doba, Split 18. I. 1928.
19. Umberto Girometta: *S rudonosne Promine*. Novo doba, Split 28. IV. 1928.
20. Umberto Girometta: *Splitski planinari na Biokovo planini*. Novo doba, Split 25. V. 1929.
21. Umberto Girometta: *Ptice Jadranskog mora I. i II.* Jadranska straža, Split 1928., br. 6.
22. Umberto Girometta: *Šator planina*. Novo doba, Split 16. VII. 1928.
23. Umberto Girometta: *Božićnica Mosoraša*. Novo doba, Split 30. XII. 1929.
24. Umberto Girometta: *Ein Wunder des dalmatischen Karsten: Dir Vranjača Grotten*, Jugoslovenski turizam, Split, br. 2, 1930.
25. Umberto Girometta: *Vranjača nova turistička atrakcija splitske okolice*. Novo doba, Split 9. I. 1930.
26. Umberto Girometta: *U razgovoru s fragmentom zemljane posude – Važni prehistorijski nalazi u Vranjači*. Novo doba, Split 29. I. 1930.
27. Umberto Girometta: *Kroz bosanske prašume*. Novo doba, Split 19. VII. 1930.
28. Umberto Girometta: *Listajući moje speleološke bilješke*. Novo doba, Split 6. I., 30. I. i 1. II. 1932.
29. Umberto Girometta: *Po hridinastim obalama Jadrana*. Novo doba, Split 4. IV. 1931.
30. Umberto Girometta: *Jame i pećine primorskog krša – predavanje*. Novo doba, Split 5. XII. 1931.
31. Umberto Girometta: *Život u svemiru*. Novo doba, Split 26. III. 1931.
32. Umberto Girometta: *Na biokovskom sv. Juri*. Novo doba, Split 21. V. 1932.
33. Umberto Girometta: *'Mosoraši' na Cincar planini*. Novo doba, Split 2. 7. 1932.

34. Umberto Girometta: *Velikom Paklenicom na Vaganski vrh*. Novo doba, Split 1. X. 1932.
35. Umberto Girometta: *Majstorije zelenog raslinja – biokemična razmatranja*. Novo doba, Split 15. IV. 1933.
36. Umberto Girometta: *Nesavjesno uništavanje riba dinamitom*. Novo doba, Split 5. X. 1933.
37. Umberto Girometta: *Životinje koje izumiru – predavanje*. Novo doba, Split 17. XI. 1933.
38. Umberto Girometta: *Svjetlucanje u moru*. Novo doba, Split 25. XII. 1933
39. Umberto Girometta: *Meteorološki odnosi u pećinama i jamama*. Novo doba, Split 25. XII. 1934.
40. Umberto Girometta: *Iz hemičkog ratovanja kod životinja*. Novo doba, Split 25. XII. 1935.
41. Umberto Girometta: *O bezobzirnom uništavanju dalmatinske prirode*. Jadranski dnevnik, Split 28. XII. 1935.
42. Umberto Girometta: *Flora oko Brača*. Novo doba, Split na Uskrs 1936.
43. Umberto Girometta: *Makrokosmos i mikrokosmos*. Novo doba, Split na Božić 1937.

ČLANCI O PRIRODOSLOVNOM MUZEJU, prema popisu Tonka Šoljana iz 1939. godine:²⁸

1. Umberto Girometta: *Sabirimo za gradski Prirodopisno muzej (Upute)*. Novo doba, Split 19. 2. 1924.
2. Umberto Girometta: *Gradski Prirodoslovni muzej i Zoološki vrtić u Splitu*. Jadranska straža Split br. 3/1926.
3. Umberto Girometta: *Dvije nove kulturne ustanove*. Novo doba, Split (Tonko Šoljan nije naveo datum)
4. Umberto Girometta: *Morski akvarij na Marjanu*. Novo doba, Split 22. I. 1927.
5. Umberto Girometta: *Vivarij i Zoološki vrt u Splitu*. Novo doba, Split 31. XII. 1927.
6. Umberto Girometta: *Kutić morskog carstva na Marjanu*. Novo doba, Split 13. IV. 1929.
7. Umberto Girometta: *Razvoj kulturnih ustanova na Marjanu*. Novo doba, Split 31. XII. 1930.

RADOVI OPĆENITO prema katalogu knjižnica u: Zagrebu, Splitu i Zadru

1. Umberto Girometta: *Prilog poznavanju troglobijske i troglofilne faune Dalmacije uz geomorfološke bilješke o istraženim špiljama i jamama*. Program ć. k. Velike gimnazije u Spljetu, Spljet 1914.
2. Umberto Girometta: *Mladež u borbi za život (seksualna higijena)*. Split 1920.
3. Umberto Girometta: *Planinarstvo u krasu, za školsku mladež*. Split 1922.
4. Umberto Girometta: *Dalmacija*. Poglavlje u monografiji povodom Kongresa Udruženja jugoslavenskih inženjera i arhitekta u Splitu, Split 1923.
5. Umberto Girometta: *Jame i pećine srednje Dalmacije*. Glasnik geografskog društva, sv. 9, Beograd 1923., 95-120.
6. Umberto Girometta: *Privoda Marjana*. Split 1923.
7. Umberto Girometta: *Ledinice u srednjedalmatinskom kršu*. Hrvatski planinar, Zagreb – preštampano iz br. 7, 1927.
8. Umberto Girometta: *Kako da ušćuvamo i usavršimo zdravlje?* Split 1927.
9. Umberto Girometta: *Kako školska mladež da pridonosi unapređenju turizma u Dalmaciji*. Split 1927.
10. Umberto Girometta: *Otrovne životinje*. Split 1927.
11. Umberto Girometta: *Vranjača*. Split 1927.
12. Umberto Girometta: *Morska fauna u izgradnji planina*. Split 1930.
13. Umberto Girometta: *Velikom Paklenicom na Vaganski vrh*, Split 1932.
14. Umberto Girometta: *Život našeg Jadrana*. Pomorska biblioteka Jadranske straže, kolo 1, sv. 2. Split 1933.
15. Umberto Girometta: *Špiljski nalazi u srednjoj Dalmaciji*. Zagreb – preštampano iz *Hrvatskog planinara* br. 10/1935
16. Umberto Girometta: *Kroz planine zapadne Bosne*. Zagreb – preštampano iz *Hrvatskog planinara* 1937.

ČLANCI U HRVATSKOM PLANINARU

1. Umberto Girometta: *Vranjača*. Hrvatski planinar, Zagreb br. 3/1926., 33
2. Umberto Girometta: *'Ledenice' u srednjo-dalmatinskom kršu*. Hrvatski planinar, br. 7/1927., 94.
3. Umberto Girometta: *Ekскурzija H.P.D. 'Mosor' na Cincar-planinu (2006 m)*. Hrvatski planinar, br. 9-10/1927., 142
4. Umberto Girometta: *Šator planina (1872 m)*. Hrvatski planinar, br. 5-6/1928., 125.

5. Umberto Girometta: *H.P.D. 'Mosor' na Biokovo–planini*. Hrvatski planinar, br. 6/1929., 153.
6. Umberto Girometta: *H.P.D. 'Mosor' na Biokovo–planini*. Hrvatski planinar, br. 7/1929., 184
7. Umberto Girometta: *H.P.D. 'Mosor' na Biokovo–planini*. Hrvatski planinar, br. 8/1929., 208
8. Umberto Girometta: *Još o Vranjači*. Hrvatski planinar, br. 1/1930., 20.
9. Umberto Girometta: *Mosor planina (1340 m vis.)*. Hrvatski planinar, br. 3/1930., 76.
10. Umberto Girometta: *Na bosanskim planinama*. Hrvatski planinar, br. 9/1930., 291 .
11. Umberto Girometta: *Mosoraši na Dinari i na bosanskim planinama. Usponi i izleti*. Hrvatski planinar, br.12/1930, 375.
12. Umberto Girometta: *Jame i pećine primorskog krša*. Hrvatski planinar, br. 1/1932., 16.
13. Umberto Girometta: *Na vrhu Biokova (1762 m)*. Hrvatski planinar, br. 7/1932., 208
14. Umberto Girometta: *Velikom Paklenicom na Vaganski vrh*. Hrvatski planinar, br. 3/1933., 68.
15. Umberto Girometta: *Velikom Paklenicom na Vaganski vrh*. Hrvatski planinar, br. 4/1933., 106.
16. Umberto Girometta: *Uskrsni izleti 'Mosoraša'*. Hrvatski planinar, br. 6/1933., 186.
17. Umberto Girometta: *Turizam Biokovskog područja sa visina i dubina*. Hrvatski planinar, br. 7-8/1934., 248.
18. Umberto Girometta: *Meteorološki odnosi u pećinama i jamama*. Hrvatski planinar, br. 2/1935., 37.
19. Umberto Girometta: *Šatorsko jezero*. Hrvatski planinar, br. 6/1935., 166.
20. Umberto Girometta: *Špiljski nalazi u Srednjoj Dalmaciji*. Hrvatski planinar, br. 10/1935., 289.
21. Umberto Girometta: *Špiljski nalazi u Srednjoj Dalmaciji (Svršetak)*. Hrvatski planinar, br. 11/1935., 323.
22. Umberto Girometta: *O bezobzirnom uništavanju dalmatinske prirode (Iz moje planinarske bilježnice)*. Hrvatski planinar, br. 2/1936., 33.

23. Umberto Girometta: *Vidova Gora na otoku Braču*. Hrvatski planinar, br. 5/1936., 129.
24. Umberto Girometta: *Ljepote otoka Brača*. Hrvatski planinar, br. 9/1936., 267.
25. Umberto Girometta: *Na Čvrsnici planini (2228 m), HPD 'Mosor' na hercegovačkim planinama*. Hrvatski planinar, br. 11/1936., 321.
26. Umberto Girometta: *Na Čvrsnici planini, HPD 'Mosor' na hercegovačkim planinama*. Hrvatski planinar, br. 12/1936., 365.
27. Umberto Girometta: *Kroz planine zapadne Bosne*. Hrvatski planinar, br. 2/1937., 51.
28. Umberto Girometta: *Kroz planine zapadne Bosne (Nastavak 1)*. Hrvatski planinar, br. 3/1937., 81.
29. Umberto Girometta: *Kroz planine zapadne Bosne (Svršetak)*. Hrvatski planinar, br. 4/1937., 98.
30. Umberto Girometta: *Pogibli i nezgode planinarenja, S osobitim obzirom na Dinarske planine*, Hrvatski planinar, br. 7-8/1937., 202.
31. Umberto Girometta: *Treskavica planina (2088 m)*. Hrvatski planinar, br. 11/1937., 338.

FOTOGRAFIJE U ČASOPISU HRVATSKI PLANINAR

1. Umberto Girometta: *Šatorsko jezero 1488 m*. Hrvatski planinar, br. 5-6/1928., 125.
2. Umberto Girometta: *Vrh Šator planine 1872 m*. Hrvatski planinar, br. 5-6/1928., 125.
3. Umberto Girometta: *Pogled sa Biokova prema Mosoru i Splitu*. Hrvatski planinar, br. 7/1929., 184.
4. Umberto Girometta: *Biokovska površina između Štropca i Vošća (1300 m)*. Hrvatski planinar, br. 8/1929., 208.
5. Umberto Girometta: *Veliko točilo pod Štropcem*. Hrvatski planinar, br. 8/1929., 208.
6. Umberto Girometta: *Južni Velebit: Golići (s Vaganskog Vrh)*. Hrvatski planinar, br. 4/1933., 106.
7. Umberto Girometta: *Južni Velebit: Motiv iz Vel. Paklenice*. Hrvatski planinar, br. 4/1933., 106.
8. Umberto Girometta: *Pogled s Biokova*. Hrvatski planinar, br. 5/1934., 194.

9. Umberto Girometta: *Šatorsko jezero (1488 m)*. Hrvatski planinar, br. 6/1935., 166.
10. Umberto Girometta: *Sjeveroistočna stijena Velike Čvrstice (2228 m)*. Hrvatski planinar, br. 11/1936., 321.
11. Umberto Girometta: *Jelove šume u Staretini planini*. Hrvatski planinar, br. 2/1937. 51.
12. Umberto Girometta: *Košare pod Vitorozima*. Hrvatski planinar, br. 2/1937., 51.
13. Umberto Girometta: *Lovačka kuća na Hrblijini planini*. Hrvatski planinar, br. 3/1937., 81.
14. Umberto Girometta: *Na Golji planini*. Hrvatski planinar, br. 4/1937., 98.

BILJEŠKE

- ¹ Željko Poljak, Zdenko Mužinić: *Girometta Umberto*. Zagreb 1998., sv. 4, 686-687.
- ² Prirodoslovni muzej osnovan je u Splitu 1924. Već 1928. sadržavao je i akvarij, koji je bio jedini u tadašnjoj državi. Muzej je u početku bio smješten u zgradi Općinskog doma u središtu Splita, a krajem 1925. premješten je u zgradu bivšeg restorana na vrhu Marjana. U novouređenoj zgradi na Marjanu Muzej je otvoren 5. travnja 1926. zajedno sa zoološkim vrtom. Nakon zatvaranja akvarija prostor je uređen u mali terarij. Vidi u: Nediljko Ževrnja, Vladimir Golubić, Bože Kokan, Sanja Vrgoč: *Kratki povijesni prikaz osnivanja prirodoslovnog muzeja i zoološkog vrta u Splitu*. Muzeologija, Zagreb 2002., sv. 39, 18-27.
- ³ Lavoslav Golf: *Razvoj turizma (planinarstva, saobraćaja putnika) u Dalmaciji*. Split 1929.
- ⁴ Johannes Frischauf izdao je 1891. prvi vodič o Crikvenici na njemačkom jeziku, pod imenom *Das klimatische Kurort und Seebad Crikvenica* (Klimatsko lječilište i morsko kupalište Crikvenica).
- ⁵ Alberto Fortis: *Put po Dalmaciji*, Zagreb 1984.
- ⁶ Dragutin Hirc: *Saski kralj Fridrik August kao hrvatski planinar*. Hrvatski planinar, Zagreb 1901., IV (8-9); 97-100.
- ⁷ Reinhard E. Petermann: *Führer durch Dalmatien*. Wien 1899.
- ⁸ Kako je zanimanje za izlete na Učku početkom 20. stoljeća bilo sve veće, izrađen je projekt za izgradnju hotela na Učki, ali gradnja nije realizirana. Projekt je izradio arhitekt Rudolf Melichar 1909. Prema projektu, glavno pročelje bilo bi okrenuto prema moru, s prekrasnim pogledom na Kvarnerski zaljev.
- ⁹ Maximilian Kleiber: *Reiseskizzen aus dem Biokovo gebit*. Adria, Trst I/1908, br. 11, 389-94, i Maximilian Kleiber: *Was Dalmatien dem Wanderer and Alpinisten bietet*. Adria Trst II/1909, br. 3. 93-100.
- ¹⁰ Alfons Pavich: *Der Mosor*. Zadar, Alpen - und Touristenvereine 'Liburnia', 1907. Navedena monografija - reprint 2006.

- ¹¹ Lavoslav Golf: *Razvoj turizma (planinarstva, saobraćaja putnika) u Dalmaciji*. Split 1929., 17.
- ¹² Vidi navedeno djelo Lavoslava Golfa.
- ¹³ Rikard Schuber: *Geologija Dalmacije*. Zadar 1909.
- ¹⁴ Ivan Pederin: *Jadranska Hrvatska u austrijskim i njemačkim putopisima*. Zagreb 1991.
- ¹⁵ (1939), *Planinarske kuće i skloništa u Primorskoj banovini*. Primorski glasnik, Službeni glasnik Primorske banovine, Split, II/4,79-80
- ¹⁶ Umberto Girometta: *Turizam Biokovskog područja*. Hrvatski planinar, Zagreb XXX/7-8, 248-252.
- ¹⁷ Ivan Krajač: *Zakonsko uređenje planinarstva i turizma*. Hrvatski planinar, Zagreb XXIX/3 1933., 65-68.
- ¹⁸ Gjuro Pany: *Morem i kopnom od Sušaka do Ulcinja*. Hrvatski planinar, Zagreb XXXIII/51937., 136 -145.
- ¹⁹ Verka Škurla Ilijić: *Makarska, njezina brda i njezino proljeće*. Hrvatski planinar, Zagreb, XXX/5, 207-208.
- ²⁰ Juraj Pasarić: *Državna potpora turizmu i planinarstvu*. Hrvatski planinar, Zagreb XXVI/31930., 89-94.
- ²¹ Ivo Rubić: *Biokovo*. Hrvatski planinar, Zagreb XXII/2-31927., 34-39.
- ²² Ante Margetić: *Po Biokovu*, Hrvatski planinar, Zagreb XXXII/3 1936., 69-74, i Ante Margetić: *Noć na Biokovu*. Hrvatski planinar, Zagreb XXXIV/4 1938., 97-101.
- ²³ Zlatko Prebeg: *Po Biokovu i oko njega*. Hrvatski planinar, Zagreb XXVII/10 1931., 276-282.
- ²⁴ Vlatko Pravidur: *Impresije s Biokova*. Hrvatski planinar, Zagreb XXXVI/10 1940., 298-304.
- ²⁵ Radivoj Simonović: *Biokovo*. Hrvatski planinar, Zagreb XX/3-4 1924., 39-51.
- ²⁶ Stjepan Vrdoljak: *Strminama i provalijama Biokova*. Hrvatski planinar, Zagreb XXXIII/9 1937., 267-269.
- ²⁷ Tonko Šoljan: *Umberto Girometta – in memoriam*. Hrvatski planinar Zagreb XXXII/1939, br. 6, 170-178.
- ²⁸ Tonko Šoljan: *Umberto Girometta – in memoriam*. Hrvatski planinar Zagreb XXXII/1939, br. 6, 170-178.

PROFESSOR UMBERTO GIROMETTA

(16th July 1883 – 27th April 1939)

Summary

Professor Umberto Girometta was not only a grammar school science teacher: he was also known as a speleologist, a mountaineer, a geologist, a photographer, a meteorologist and an environmentalist. He was also renowned for the promotion of Dalmatian tourism. In the era between the two world wars, there appeared the need for redefining and connecting both mountaineering and tourism in the Dalmatian region. Many tourists chose Croatian Adriatic as their destination and the mountains in the Dalmatian hinterland were a perfect addition to the already existing tourist attraction offers.

Until recently, professor Girometta's contribution to the promotion of the abundant tourism potentials in the Dalmatian region has been neglected. Professor published more than forty papers, mostly in the journal *Novo doba*. He also published thirty-one papers and fourteen beautiful photographs in the journal *Hrvatski planinar*. Professor Girometta was also the author of a number of sketches of Dalmatian caves.

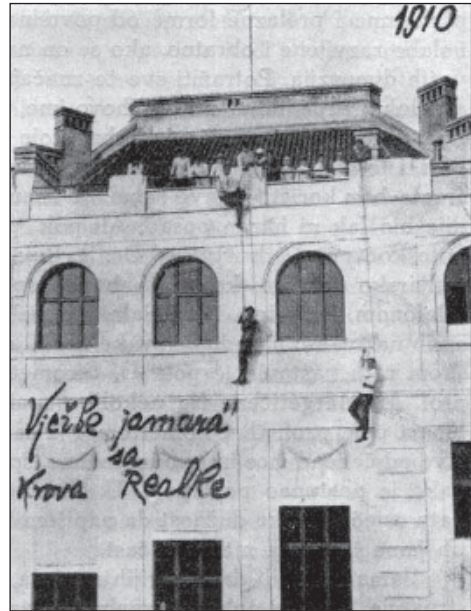
A monograph entitled *Dalmatia* was published in 1923, on the occasion of Yugoslav engineering and architecture conference, that was held in Split in the same year. Girometta contributed to the monograph with the chapter on geological specificities of Dalmatia.

Mountaineering in Dalmatia was seen as a significant form of tourism between the two world wars. It was then that the connection between tourism and mountaineering was legally regulated. Upon the decision of the Ministry of Transportation, the railway company offered discount to mountaineers for organised excursions. The ministry secured the budget for the promotional materials and for the construction of mountain lodges and treks.

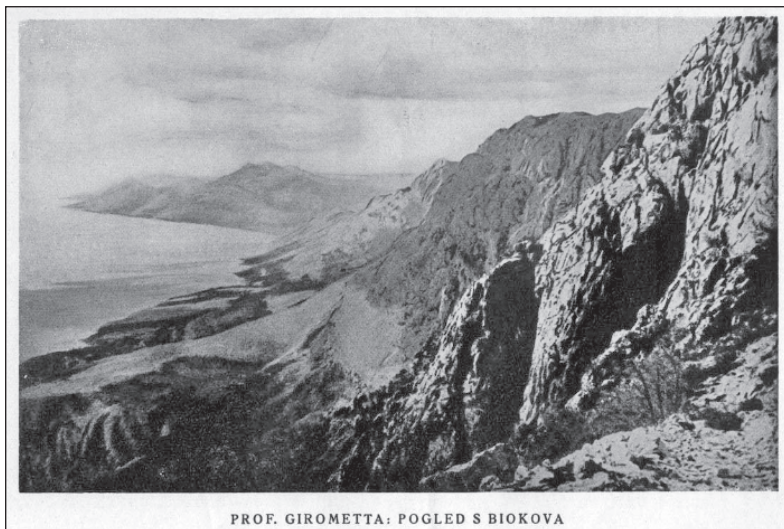
This paper highlights the importance and the contribution of professor Umberto Girometta to the development of mountain tourism in Dalmatia. However, there were also other significant mountaineers who contributed to the development of mountain tourism in Dalmatia. These were, as follows: L. Golf, G. Pany, Verka Škurla Ilijić, V. Marion, Dr. I. Sisarić, J. Plaček, Dr. V. Kušan, I. Krajač, A. Margetić, V. Marion, J. Pasarić, Z. Prebeg, V. Pravidur, V. Simonović and R. Vrdoljak.

Slika 1. Umberto Girometta

Slika 2. Vježbe jamara sa krova Realke 1910.

PROF. GIROMETTA: POGLED S BIOKOVA

Slika 3. Pogled s Biokova, autor: U. Girometta